

Advies over monitoring in het kader van het beheerplan versus Vlaamse monitoring

Adviesnummer: **INBO.A.3747**
Auteur(s): **Marc Pollet, Toon Westra, Frederic Piesschaert, Glenn Vermeersch & Wouter Van Landuyt**
Contact: **Lieve Vriens (lieve.vriens@inbo.be)**
Kenmerk
aanvraag: **ANB-INBO-2019-3**
Geadresseerden: **Agentschap voor Natuur en Bos
VAC Herman Teirlinck
T.a.v. Bernard Van Elegem
Havenlaan 88 bus 75
1000 Brussel
bernard.vanelegem@vlaanderen.be**
Cc: **Agentschap voor Natuur en Bos
Joris Janssens (joris.janssens@vlaanderen.be)**

Dr. Maurice Hoffmann
Administrateur-generaal wnd.

Aanleiding

Sinds 28 oktober 2017 geldt een nieuwe regelgeving rond beheerplannen. Voor alle openbare domeinen en natuurdomeinen moet een nieuw natuurbeheerplan opgesteld worden. In een natuurbeheerplan worden de aanwezige natuurwaarden beschreven en worden doelen gesteld. Welke waarden moeten behouden of ontwikkeld worden en welke beheermaatregelen zijn daarvoor nodig? De ecologische doelen worden vastgelegd aan de hand van natuurstreefbeelden: vegetaties, leefgebied voor soorten of combinaties hiervan. Bij de keuze van een leefgebied als natuurstreefbeeld moeten of kunnen (optioneel) bepaalde soorten gemonitord worden om het beheer te evalueren.

Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) wil zicht te krijgen op de beschikbaarheid van monitoringsgegevens omdat er ook gegevens verzameld worden via de Vlaamse soortenmeetnetten of via de monitoring die in een soortbeschermingsplan (SBP) voorzien is. De bedoeling is om een overzicht te hebben van reeds beschikbare gegevens en nog extra in te zamelen gegevens via de beheermonitoring (standaard of optioneel). Zo kan het maken van de beheerplannen efficiënt en uniform verlopen.

Vraag

Het ANB heeft een overzicht van soorten en meetnetten samengebracht in een tabel (Bijlage 1) en vraagt om de kolommen van de tabel als volgt aan te vullen:

Kolom D: naam en type meetprotocol. Zo kan opgezocht worden of er een of meerdere (verschillende) vormen van monitoring moeten gebeuren (hetgeen een extra arbeidsinspanning inhoudt). Soms kan de beheerder met dezelfde arbeidsinspanning meerdere soorten monitoren.

Kolommen G, H: X invullen als de soort via dit meetnet gemonitord wordt.

Om te weten of er al gegevens beschikbaar zijn van terreinen waar nu een beheerplan wordt opgemaakt, wil het agentschap ook een overzicht van of link met locaties waar gedeeltelijke monitoring gebeurt.

Toelichting

Om de tabel (zie bijlage 1) in te vullen werden voor de meeste soorten de metadata van het meetnetten.be-systeem geraadpleegd (www.meetnetten.be: portaal voor het Project Monitoring van beleidsrelevante soorten in Vlaanderen, kort: Soortenmeetnetten). Informatie over de vogel- en plantenmonitoring werd bij de INBO-experten ter zake ingewonnen.

Ter ondersteuning van het bovenstaande project werkte het INBO in 2015-2018 een aantal monitoringsprotocollen uit. Met betrekking tot de soortgroepen in tabel 1 gaat het om: amfibieën (De Bruyn et al. 2015a, b, c), dagvlinders (Maes et al. 2015), kevers (Thomaes et al. 2016), libellen (De Knijf et al. 2015a), mollusken (Packet et al. 2018), sprinkhanen (De Knijf et al. 2015b), vaatplanten (Van Landuyt et al. 2015) en zoogdieren (De Bruyn et al. 2015d). Daarnaast werkte het INBO mee aan de opmaak van het monitoringsprotocol voor spinnen (Van Keer et al. 2015). Doordat de te onderzoeken soorten onderling soms sterk verschillen in algemene levenswijze, ecologie en gedrag, verschillen vaak ook de methoden waarmee ze gemonitord worden, soms zelfs binnen eenzelfde soortengroep. Zo gebeurt de monitoring voor bijvoorbeeld kamsalamander via fuikvangsten en voor rugstreeppad door het tellen van roepende mannetjes in roepkoren. Voor sommige libellen worden transecten geteld, voor andere gebeurt een gebiedstelling. De protocollen behandelen een 65-tal soorten. Voor 35 van de opgelijste soorten in bijlage 1 is nog geen methode vastgelegd. In de tabel vermelden we daarom "geen INBO-protocol". Dit betekent niet ze niet via een van de reeds beschreven methoden kunnen gemonitord worden. Het kiezen of uitwerken van een

protocol kadert echter niet binnen deze adviesvraag. Omwille van het algemene karakter van het protocol, kunnen we voor hogere plantensoorten die momenteel niet worden opgevolgd in het kader van het meetnetten.be-project, wel verwijzen naar het bestaande monitoringsprotocol voor vaatplanten (Van Landuyt et al. 2015): "cfr. Vaatplanten (-Gebiedskartering)".

We geven ook nog mee dat:

- drie vogelsoorten (ortolaan, duinpieper, korhoen) weliswaar via het monitoringsprotocol voor Bijzondere Broedvogels (BBV) opgevolgd zouden kunnen worden, maar ze zijn regionaal uitgestorven (RE) in Vlaanderen (Devos et al. 2016a, b).
- de monitoring van vier molluskensoorten en otter pas recent is gestart, in eerste instantie om de verspreiding van de soorten in Vlaanderen beter in kaart te brengen. Dit type van monitoringsactiviteiten wordt in bijlage 1 met "inhaalslag" aangeduid. Hiervoor worden per jaar een aantal regio's, gebieden of locaties onderzocht. Voor deze soorten werd "gedeeltelijke bemonstering" aangeduid, met verwijzing naar het veld [Opmerking INBO], maar in de toekomst wordt een integrale monitoring niet uitgesloten.

Waar relevant bevat het veld [Opmerking INBO] nog bijkomende informatie.

Verder werden ook soorten die voorsnog ontbraken in de lijst, maar momenteel wél door of in opdracht van INBO gebiedsdekkend gemonitord worden, aan de lijst toegevoegd, inclusief de relevante informatie.

Wat betreft de monitoringslocaties werd in overleg met de aanvrager afgesproken dat de huidige meetnetlocaties in één shape-file tegen 15 maart 2019 worden aangeleverd.

Conclusie

Tabel 1 omvat een samenvatting van de informatie in bijlage 1. Hieruit blijkt dat in Vlaanderen 205 soorten (incl. 12 door INBO bijgevoegde soorten) uit 13 soortengroepen van prioritair belang worden beschouwd voor Vlaanderen en/of Europa en/of ingeschat worden als beheerrelevant. Met 84 soorten zijn hogere vaatplanten het sterkst vertegenwoordigd, gevolgd door invertebraten (54 soorten), broedvogels (48 soorten) en andere gewervelden (amfibieën, reptielen, zoogdieren: 18 soorten).

Tabel 1. Samenvatting van de huidige soortenmonitoring in Vlaanderen (gebaseerd op bijlage 1)

Soortengroepen	Bemonstering (monitoring)			Totaal (lijst)
	integraal	gedeeltelijk (steekproef)	niet	
Amfibieën	3	2	3	8
Dagvlinders	8	3	6	17
Flora	28	-	56	84
Kevers	-	2	-	2
Libellen	5	5	6	16
Mollusken	-	4	-	4
Mossen	-	-	1	1
Nachtvlinders	-	-	1	1
Reptielen	-	-	2	2
Spinnen	1	1	-	2
Sprinkhanen	2	-	10	12
Vogels	30	15	3	48
Zoogdieren	4	3	1	8
Eindtotaal	81	35	89	205

In totaal worden 81 soorten momenteel integraal in Vlaanderen opgevolgd, en 35 via een steekproeftrekking. Voor 43% van de soorten (n=89) zijn er geen systematische monitoringsdata beschikbaar. Dit geldt uiteraard ook voor een aantal populaties van soorten die slechts gedeeltelijk worden opgevolgd.

We wensen er tenslotte de aandacht op te vestigen dat bovenstaande monitoringsdata mogelijk slechts ten dele bruikbaar zijn. Immers, transecten of andere plaatsen waar de soort nu wordt opgevolgd, zijn niet noodzakelijkerwijze gelegen in die gebieden/percelen waarvoor een natuurbeheerplan wordt uitgestippeld.

Referenties

De Bruyn L., Speybroeck J., Maes D., De Knijf G., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Truyens P., Van Calster H., Westra T. & Quataert P. (2015a). Monitoringsprotocol vuursalamander. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.2015.10186299). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Bruyn L., Speybroeck J., Maes D., De Knijf G., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Truyens P., Van Calster H., Westra T. & Quataert P. (2015b). Monitoringsprotocol kamsalamander. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.2015.10186543). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Bruyn L., Speybroeck J., Maes D., De Knijf G., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Westra T & Quataert P. (2015c). Monitoringsprotocol kikkers en padden. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.11336466). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Bruyn L., Van Den Berge K., Verbeylen G., Scheppers T., Gouwy J., Maes D., De Knijf G., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Westra T. & Quataert P. (2015d). Monitoringsprotocol zoogdieren: Europese hamster, hazelmuis, das en Europese otter. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.2015.11336560). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Knijf G., Adriaens T., De Bruyn L., Maes D., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Westra T. & Quataert P. (2016). Monitoringsprotocol sprinkhanen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (INBO.R.2015.10069987). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Knijf G., Maes D., Onkelinx T., De Bruyn L., Piesschaert F., Pollet M., Truyens P., Van Calster H., Westra T. & Quataert P. (2015). Monitoringsprotocol Libellen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.2015.7886774). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Devos K., Anselin A., Driessens G., Herremans M., Onkelinx T., Spanoghe G., Stienen E., T'Jollyn F., Vermeersch G. & Maes D. (2016a). De IUCN Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (2016). – Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. 54 blz. (Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.R.2016.11485739). <https://doi.org/10.21436/inbor.11485739>

Devos K., Anselin A., Driessens G., Herremans M., Onkelinx T., Spanoghe G., Stienen E., T'Jollyn F., Vermeersch G. & Maes D. (2016b). De IUCN Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (2016). – Natuur.oriolus : Vlaams tijdschrift voor ornithologie. 82(4):109-122.

Maes D., De Bruyn L., De Knijf G., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Truyens P., Van Calster H., Westra T. & Quataert P. 2015. Monitoringsprotocol vlinders. Rapporten van het

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO.R.2015.7827697). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.

Packet J., Provoost S., De Knijf G., Maes D., Piesschaert F. & Ledegen H. (2018). Inhaalslag mollusken van de habitatrichtlijn: hoe komen we tot een betere kennis van hun verspreiding? Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. <https://doi.org/10.21436/inbor.11505556>.

Thomaes A., Maes D., Onkelinx T., Westra T., De Knijf G. & Ledegen H. (2016). Monitoringsprotocol kevers. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO.R.2016.11505527). <https://doi.org/10.21436/inbor.11505527>

Van Keer K., De Knijf G., Lambeets K., Maes D., De Bruyn L., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Westra T. & Quataert P. (2015). Monitoringsprotocol spinnen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO.R.2015.10069665). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Van Landuyt W., Provoost S., Packet J., Maes D., De Bruyn L., De Knijf G., Onkelinx T., Piesschaert F., Pollet M., Van Calster H., Westra T. & Quataert P. (2015). Monitoringsprotocol vaatplanten. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.2015.10039812). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Bijlage 1: Exceltabel

Overzicht van monitoringsgegevens in Exceltabel

Bijlage 2: Shape-file

Shape-file met alle monitoringslocaties uit het Soortenmeetnettenproject (wordt bijgevoegd tegen 15/3/2019)